

Simona Hartman, Osnovna šola Franceta Prešerna Maribor

PRIMER UPORABE BRALNE UČNE STRATEGIJE VŽN PRI PREDMETU DRUŽBA V DRUGEM VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEM OBDOBJU

UVOD

Namen in prioritete projekta na nivoju šole

»Branje še vedno ostaja v šoli najučinkovitejše sredstvo za usvajanje znanja, čeprav se viri informacij hitro spreminjajo. Branje v funkciji učenja terja, da bralec pozna tudi učinkovite bralne učne strategije, ki mu omogočajo, da informacije ne le spozna, temveč jih zna glede na namen tudi izbrati in učinkovito uporabiti.« (Pečjak, Gradišar, 2002: 7)

To je bilo vodilo osnovne šole Franceta Prešerna v Mariboru, ko smo se v lanskem šolskem letu 2011/2012 pridružili nacionalnemu projektu *Opolnomočenje učencev z izboljšanjem bralne pismenosti in dostopa do znanja*. Projektna skupina si je v okviru tega projekta zadala dve prioritetni nalogi, katerih cilja sta povečanje motivacije za branje in uporaba kompleksnih bralnih učnih strategij za izboljšanje bralne pismenosti s posledično boljšim učnim uspehom.

Dejavnosti, ki so bile na šoli načrtovane in izvedene za spodbujanje bralne kulture, so bile: debatni klubi, noč branja, sodelovanje v projektu Naša mala knjižnica, izvedba dveh knjižnih sejmov, literarno obarvane sobotne šole, akcija »Podari knjigo«, glasno medvrstniško branje med učenci Romi in osvojitev bralne značke (več glej v prispevku Tine Buijišić in Andreje Novak v tej številki).

Na področju uvajanja kompleksnih bralnih učnih strategij smo članice projektne skupine pripravile za svoje sodelavce »Drobtinice za priklic«. To je bilo delovno gradivo, v katerem smo sodelavcem predstavile najpogostejše in najuspešnejše bralne učne strategije iz šolske prakse na Slovenskem. Po enoletnem sodelovanju v projektu smo ugotovile, da je precej učiteljev že uporabljalo miselne vzorce, iskalo ključne besede, ki so osnova za usvajanje Paukove strategije, metodo VŽN in metodo petih zakajev. Vse našteje metode in strategije je mogoče uporabiti pri vseh predmetih. Na medsebojnih hospitacijah smo lahko videli njihovo visoko didaktično, spoznavno in motivacijsko vrednost.

OPIS DIDAKTIČNO-METODIČNEGA POTEKA UČNE DEJAVNOSTI

Tip učne ure, ki jo predstavljam v prispevku, je bila obravnava nove učne snovi s poudarkom na razvijanju bralne učne strategije VŽN in je trajala dve šolski uri.

Teoretična izhodišča strategije VŽN

Strategijo VŽN avtorice Donne M. Ogle (1989) sta podrobno predstavili dr. Sonja Pečjak in mag. Ana Gradišar v *Bralnih učnih strategijah* (ZRSŠ, 2002). Osnovni strategiji daje okvir tabela s tremi kolonami, ki nakazujejo potek dela in vsebujejo naslednja vprašanja: **Kaj vemo? Kaj želimo izvedeti? Kaj smo se naučili?** V prvi koloni je zapisano, kar učenci že vedo, v drugi so vprašanja o tem, kaj želijo še izvedeti, v tretjo pa zapišejo, kaj so izvedeli, se naučili iz prebranega besedila:

V: Kaj že vemo?	Ž: Kaj želimo izvedeti?	N: Kaj smo se naučili?

Donna M. Ogle (1989) pri spodbujanju bralnega razumevanja in razvijanju kritičnega mišljenja daje posebno pozornost:

- predznanju;
- skupinskemu učenju;
- sodelovanju vseh učencev pri pisanju.

Značilnosti in prednosti strategije VŽN:

1. Uporabna je za delo z vsem razredom ali večjo skupino.
2. Navadno se povezuje z besedili v učbenikih in drugem delovnem gradivu za učence.
3. Omogoča aktivnost vseh učencev v razredu.
4. Uporabna je tudi pri slabo strukturiranih besedilih, saj poskrbi za boljšo strukturo informacij.
5. Učencem nudi model aktivnega branja pri samostojnem učenju iz podobnih besedil.
6. Tem prednostim lahko dodamo še nekatere:
7. Nudi veliko možnosti pisanja.
8. Primerna je za vse starosti učencev.
9. Je kompleksna in zajame vse faze bralnega procesa (pred branjem, med njim in po njem).
10. Posebno primerna je za vsebine, o katerih učenci že veliko vedo.
11. Učitelju daje tudi grafični model, ki ponazarja proces poučevanja.

Poznamo tudi več modifikacij strategije. Avtorji navadno razširijo drugo in tretjo kolono z dodatnimi vprašanji. Tako koloni Ž lahko dodamo vprašanje **Kje bomo to izvedeli? in dobimo VŽKN**.

Pri urah sem uporabila omenjeno strategijo in izbrala snov **alpske pokrajine pri družbi**. Temo sem medpredmetno povezala še s slovenščino, likovno vzgojo, zgodovino in gospodinjstvom.

Dejavnosti učencev v učnem procesu so bile zasnovane tako, da so bili vsi učenci ves čas aktivni. V uvodnem delu ure so samostojno ponovili lego naravnih enot Slovenije, tako da so na zemljevid položili napise enot in značilne fotografije, ki so jih morali predhodno sami doma izbrati in poiskati v revijah, časopisih, razglednicah in koledarjih. Tako so se učenci že ves čas pripravljali na samostojno delo. Povratno informacijo so dobili tudi na velikem stenskem zemljevidu, kamor so sami pritrtili napise naravnih enot.

Sledil je ogled kratkega odlomka iz slovenskega mladinskega filma »Srečno, Kekec!«, ob katerem so dobili opazovalno nalogo, da v zvezek zapišejo pet besed, ki opisujejo naravne značilnosti pokrajine na posnetku. Odlomek je resnično zajemal naravne značilnosti: rastlinstvo, živalstvo, alpsko hišo in življenje v alpskih pokrajinah. Tako so učenci zapisali in prebrali različne besede, ki so jih spominjale na to pokrajino. Nato sem jih prosila, da zapišejo, **kar že vedo** o alpskih pokrajinah (**1. korak VŽN**), in prebrali so svoje zapise.

Sledil je **2. korak VŽN**, ko so morali zapisati, **kaj bi še želeli izvedeti** o alpskih pokrajinah. Potrebovali so usmerjanje z vprašalnici KDO, KJE, KAJ, ZAKAJ, KDAJ in KAKO. Nekateri so sami želeli prebrati svoja vprašanja, drugo sem poklicala jaz.

Nato sem jih spodbudila k razmišljanju, KAKO bi prišli do teh odgovorov, KJE bi našli odgovore, KAJ bi jih še zanimalo. Predlagali so raziskovanje s pomočjo učbenikov, knjig, turističnih vodnikov in spleta.

Zdaj so se morali razdeliti v skupine, saj je sledilo delo po metodi sodelovalnega učenja. Pripravila sem pet krajših besedil, od katerih je vsako zajemalo drugo tematiko. Vsak učenec je prejel svoj listek z besedilom, ki ga je moral prebrati in izluščiti bistvo. Ugotoviti so morali, o čem govori njihovo besedilo, in na podlagi tega so se razvrstili v pet skupin:

- 1. skupina: lega, razdelitev in prometne povezave
- 2. skupina: gospodarske dejavnosti
- 3. skupina: turizem in kulinarika
- 4. skupina: rastlinski pasovi
- 5. skupina: Triglavski narodni park in vode

V skupini so si razdelili vloge: bralec, zapisovalec, merilec časa, nadzornik, poročevalci pa so bili vsi. Vsaka skupina je raziskovala svojo temo, dobili so tudi vso potrebno gradivo in dostop do spleta. Pri delu so bili izjemno spretni, samostojno so raziskovali, iskali pomembne informacije, ki so jih zapisovali na velike trikotnike. Nekateri učenci so dobili tudi likovno nalogo, morali so narisati rastlinske pasove in piktograme za prepovedi v Triglavskem narodnem parku.

Sledilo je poročanje skupin na temelju medvrstniškega učenja, kar se je pri učencih izkazalo kot zelo uspešno. To smo preverili tudi s kvizom. Spet je vsak učenec dobil

kartonček, na katerega je zapisal vprašanje v zvezi s snovjo, ki smo jo obravnavali pri tej uri. Vsi kartončki so romali v vrečo, kamor sem dodala še nekaj svojih »začimb« – vprašanj. Učenci so izvlekli kartonček, prebrali vprašanje in poskusili nanj tudi odgovoriti. Večina je bila uspešna, preostalih pa so priskočili na pomoč sošolci.

Na koncu nas je čakal še zapis v zvezke – Kaj smo se naučili? (**3. korak VŽN**). Veliko učencev je želelo prebrati, koliko so se naučili.

Za domačo nalogo so dobili navodila, da se prelevijo v turistične vodnike in pripravijo načrt za ogled čim več naravnih znamenitosti v alpskih pokrajinah, pri tem pa naj si pomagajo z zemljevidom Slovenije.

ANALIZA IZVEDBE, DOSEŽKI IN MOTIVACIJA

Z izvedbo učne ure sem bila več kot zadovoljna, saj je delo potekalo brez zapletov in natančno po pripravi. Čeprav se zdi, da je 90 minut veliko, sem ugotovila, da je čas kar prehitro mineval in bi lahko nadaljevali z delom vsaj še 30 minut. Vse zaposlitve za učence so bile dobro premišljene in preizkušene, saj je takšna oblika dela naša stalna praksa. Učenci so pri takem delu izjemno motivirani za delo, aktivno sodelujejo med seboj in si pomagajo. Takšna oblika sodelovalnega učenja se je pokazala kot odlično sredstvo medsebojnega sodelovanja in kritičnega prijateljevanja. Učenci sošolcem ne zamerijo kritičnih opazanj oziroma opozoril, ampak se trudijo, da naslednjih teh napak ne ponavljajo.

Svoje odgovore so skupine zapisovale na različne trikotnike, ki so jih pri poročanju pritrtili na tablo. Tako je nastajala sestavljanka visokogorja, kar jih je še dodatno navdušilo.

REFLEKSIJA UČITELJA IN UČENCEV

Vsi načrtovani cilji so bili uresničeni, večji poudarek pa je bil na tistih, ki so jih učenci postavili samostojno.

Uporabljene metode in oblike dela so bile dobro premišljene in preizkušene, zato pri samem poteku dejavnosti ni bilo nobenih težav. Pri nekaterih učencih je bila potrebna manjša miselna spodbuda. Razdelitev vlog v skupinah je potekala spontano, učenci so imeli možnost izbire nalog. Pri tem smo opazili, da so učenci, ki imajo težave pri branju in zapisovanju, prevzeli vloge »nadzornika ali merilca časa«, ki ne prispevajo k razvijanju njihovih šibkih veščin.

V prihodnje bom vpeljevala diferencirane oblike dela, ki bodo spodbujale učenčeva šibka področja.

Učencem sem v začetku ure pripravila »merilni trak«, na katerem so ob vprašanju KOLIKO VEM O ALPSKIH POKRAJINAH? vpisali svoje ime. Merilni trak se je začel pri **malo**, nadaljeval pri **srednje** in končal pri **veliko**. Večina učencev je vpisala svoja imena okoli srednje ali manj. Po končani uri sem jim dala nov trak z enakim vprašanjem in spet so nanj vpisali svoja imena. Tokrat je bila večina imen vpisanih veliko bolj proti desni, kjer je pisalo **veliko**.

Sami so lahko oba trakova primerjali in nazadnje ocenili, da so se o alpskih pokrajinah precej naučili in da zdaj o njih vedo veliko več. Svoje občutke so opisali z odlično, enkratno, krasno; niso se dolgočasili, saj nihče ni niti pomislil na odmor.

Ko sem jim ob koncu ure povedala, da sem bila z njihovim delom izjemno zadovoljna in da sem vesela, ker je ura tako dobro uspela, so se jim na obrazih narisali nasmeški. Vsi skupaj smo bili zadovoljni; ponosna sem bila na številne uspešne interakcije, ki so se v opisanih urah zgodile med učenci in ki so vplivale na to, da smo bili vsi skupaj prava učeča se skupina.

SKLEP

Učenci so pri učnih urah z uporabo metode VŽN razvijali bralno zmožnost na različnih oblikah besedil in razumevanje prebranega, sposobnost samostojnega iskanja informacij, kreativnega oblikovanja povzetkov in samozavestnega poročanja.

Ugotavljam, da se zaradi različnih oblik sodelovalnega učenja izboljšuje tudi njihova samopodoba, več se stopnja bralne pismenosti in razvija govorna zmožnost za učinkovito sporazumevanje v različnih okoliščinah.

VIRI IN LITERATURA

- Bogataj, J. (1992). Sto srečanj z dediščino na Slovenskem. Ljubljana: Prešernova družba.
- Kocbek, M., Humar, J., Bizjak, J. (2011). Julijske Alpe. Turistični katalog. Kranj: Gorenjski tisk.
- Mirjanić, A. (2010). Družba smo mi 5. Učbenik za družbo v 5. razredu osnovne šole. Ljubljana: Rokus.
- Pečjak, S., Gradišar, A. (2002). Bralne učne strategije. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Perko, D., Orožen Adamič, M. (1998). Slovenija, pokrajine in ljudje. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Skoberne, P. (1988). Sto naravnih znamenitosti Slovenije. Ljubljana: Prešernova družba.
- Umek, M., Zorn Janša, O. (2003). Družba in jaz 2., Učbenik. Ljubljana: Modrijan.